

MUŞ İNCELEME GEZİSİ:

Hazırlayanlar:

M. Şerif Ertuğrul (CHP, Muş Mv.), A. Faruk Ünsal (AK Parti, Adıyaman Mv.),
Mücahit Daloğlu (AK Parti, Erzurum Mv.), Ahmet Yılmazkaya (CHP, G. Antep Mv.)

İHD ZİYARETİ

17/01/2003; Saat:14:00, Sevim Yetkiner (Şb. Temsilcisi) ve Yönetim Kurulu Üyeleri ile; Şube temsilcisi ekli raporunu sunarak konuşmasında özetle şunları söyledi:

"Bu ziyaretin, insan hakları ihlallerinin meclise taşınması açısından önemi büyüktür. İHD'nin kiralık yer bulma konusunda sıkıntısı var, adı konulmamış bir boykot yaşıyoruz. Muş'ta 4 yıldır faaliyet gösteriyoruz.

Valilikle iletişim kurma konusunda problemimiz var. Bayram ziyareti için bile validen randevu alamadık. Valiliğin, kişilerle iletişim kurmakta isteksiz olması anlaşılabilirse de kurumlarla iletişiminin mutlaka açık olması gerekir. Gn. Bşk. Yrd. Muş'a ziyarete geldiğinde validen randevu istedik ama cevap dahi alamadık. Oysa emniyet müdürü ile rahat iletişim kurabiliyoruz.

Sınır filmi yasaklandı. Bu filmin yönetmeni ile dernekte basın açıklaması yapıldı. Valilik, TCK 526'ya dayanarak 2 Milyar TL üzerinde para cezası kesti. Konu AİHM'ne intikal ettirildi. Kürtçe kasetlerin bazıları (Şivan Perver, Civan Haco vb.) keyfi olarak yasaklanıyor. Komşu ilde yasak olmayan bir kaset TCK 526'ya dayanarak Muş'ta yasaklanabiliyor, bu yasak herkesin duyacağı bir şekilde ilan edilmiyor ve seyyar satıcılara baskın yapılarak, haberdar dahi olmadıkları bir yasağı çiğnemiş olmalarından dolayı 4.5 milyar TL gibi büyük para cezaları kesilebiliyor.

Köylerden gelen çocuklarda suç oranı çok fazla. Bu çocuklar çalıştıkları dükkanlarda barınıyorlar, ve sigara, tiner ve bally gibi zararlı alışkanlıklar ediniyorlar. Kürtçe kaset satışlarını yasaklamaya gösterilen özen bu çocuklara sigara satılmasının yasaklanmasına gösterilmiyor. Resmi yetkililerin eşleri şehit aileler yararına kermes düzenliyorlar oysa, sadece mağdur olanlar şehit aileleri değil bu çocuklar ve aileleridir de. Bu türden düzenlenecek kermesler sosyal barışın tesisine katkıda bulunacaktır.

Kayıt altına alınmayan gözaltılar var. Geçen yıl, 18 yaşından küçük olan bir çocuk (sık sık HADEP'e giden) emniyete alınıyor ve bir gece burada kalıyor, fakat kayıt altına alınmıyor. Ertesi gün aynı çocuğa karakol önündeki karları küreme cezası veriliyor.

Cezaevinde kalıcı bir doktor yok. Seydi Fırat, ayağının kesilme tehlikesi ile karşı karşıya. Kadri Gökdere, hepatit-B hastası, tedavi amacıyla il dışına çıkması için gerekli izinlerin alınması uzun sürdüğünden hastalığı hayati tehlike boyutlarına ulaştı. Cezaevinde hepatit-B çok yaygın. Kantinde fiyatlar çok fahiş. Ziyaret için gelen mahkum yakınları, cezaevi kapısının önündeki boş bir alanda, ağır kış şartları altında bile 3-4 saat bekletiliyorlar, oysa resmi işlemlerin yapılmasını beklemek için bir kapalı salonun yapılmalıdır. Devlet adeta mahkum yakınlarını da cezalandırmaktadır. Cezaevi İzleme Kurulu (CİK) üyeleri hiçbir sorunla ilgilenmediği için mahkumlar tarafından ciddiye alınmamaya başlanmıştır ve hiçbir sorun artık kendilerine iletilmiyor.

Köye dönüş projesi çerçevesinde yapılan yardımlar çok yetersiz. Köye dönmek isteyenleri de korucularla çatışma ihtimali bekliyor. Korucular boşaltılan evlere ve gayri menkullere tasarruf ettikleri için asil sahiplerinin geri dönüşlerine istemeyerek mesele çıkarmaktadırlar. Geçtiğimiz aylarda Malazgirt'e bağlı Nurettin köyünde korucu katliamı yapıldı. Olayda ölen üç kişi, diğer köylülerle birlikte bir yıl önce derneğimize baş vurarak korucuların durumunu bildirmişlerdi ve biz de durumu kaymakama bir dilekçe ile bildirmelerini söylemiştik. Bu olay dilekçelerinin ne kadar ciddiye alındığını gösteriyor.

Köylerde güvenlik güçlerine ait terkedilmiş el bombaları var ve bunlar çocukların ellerine geçerek ağır yaralamalı sonuçlar doğurmaktadır." SAVCILIK ZİYARETİ

17/01/2003; Saat:15:00, Başsavcı Necmettin Saygın ve Varto Cumhuriyet Savcısı Aziz Angay ile;

Başsavcıya İHD'de yapılan temaslar hakkında bilgi verildi. Başsavcı ekli raporunu sunarak konuşmasında özetle şunları söyledi:

"TCK 526 ve 3257 sayılı yasaya göre Kürtçe kasetlerin yasaklanması valilik tarafından yapılmaktadır ve biz savcılık olarak yasağın uygulanmasını denetliyoruz. Nelerin yasak olduğunun herkese duyurulmasında sıkıntı olabilir. (Komisyon üyeleri, yasak duyurularının mahalli gazetede olması yanı sıra belediye hoperlöründen ve pazarlarda ve çarşıda yapılacak sesli uyarılarla olmasının daha uygun olacağını ve böylece herkesin yasaktan haberdar olacağını söylediler. Teklifin valiye iletilmesi uygun bulundu.)

Cezaevini bizzat kendim denetliyorum, mahkuamların sorunlarını tek tek dinliyorum. Kantinde fiyatlar söylenildiği gibi fahiş değildir. Fiyatların yüksek olduğu şeklindeki söylentinin çıkarılmasındaki amaç, ziyaretçilerin mahkumlara dışarıdan yiyecek ve giyecek eşya getirmelerini sağlamaktır, oysa yasal olarak bu mümkün değildir.

Kayıt dışı gözaltı konusunda bilgi sahibi değilim. Siyasi suçlarda 4 gün, adli suçlarda 2 gün gözaltı süresi vardır. Gözaltına alınanlara, haklarına ilişkin bir kağıt okutulur. 18 yaşından küçüklerin ifadesini savcı alır. Gözaltına alınanların kendisi vasıtası ile durumunu yakınlarına bildirmesi ve bunun savcılıkça denetlemesi yapılmaktadır. Şehir ve ilçe merkezlerinde nezarethaneler ve sorgu odaları standartlara uygundur ama bazı uzak jandarma karakollarında uygun olmayan yerler vardır. Bu durumda ifadeler komutan odasında alınmakta ve nezarethane için uygun olan yerlere nakil yapılmaktadır.

Nurettin köyü olayı ağır ceza Mahkemesinde görülüyor. 1'i gıyabi tutuklu, 24'ü ise tutuklu olmak üzere toplam 25 sanıklı bir davadır. Sanıkların 20'si korucu, 5 ise köylü vatandaşdır. Olay DGM'lik değil adli bir olay olarak değerlendirildi. Köyde halen jandarma denetimi var, giriş çıkışlar jandarma tarafından kontrol altına alınıyor."

Varto Cumhuriyet Savcısı Aziz Angay, Sıddık Kaya'nın kayboluşu ile ilgili konuşmasında özetle şunları söyledi:

"Sıddık Kaya 20/11/2002'de kız kardeşinin evinden saat 17:00 civarında ayrılarak kaybolmuştur. Sabah 8:00 civarında kız kardeşi olayı aileye bildiriyor. Saat 11:00 civarlarında da olayı resmi makamlara bildiriyorlar. Kız kardeşinin ifadesine göre Sıddık Kaya, jandarma astsubay Celal Şan tarafından telefonla aranması üzerine evden çıkıyor ve bir daha dönmüyor. Cep telefonu kayıtlarına göre Celal Şan ile Sıddık Kaya birbirlerini aramışlar ama ne konuştuklarını bilme şansı artık yok, zira ancak savcılık izni ile konuşmalar kaydedilebiliyor. Basına yansıdığı gibi, karakola çağırılma yok. Zayıf ya da kuvvetli bütün ihtimaller sıralanacak olursa:

- 1- Astsubay tarafından kaybedilmiş olabilir,
- 2- Haber elemanı olması ihtimaline binaen PKK tarafından kaçırılmış olabilir,
- 3- Ailesi tarafından gizlenmiş olabilir zira haber elemanı olmak bölgede hoş karşılanmamaktadır,
- 4- Avurpa'ya kaçmış olabilir, ailenin Avrupa'da çok zengin bireyleri var."

VALİLİK ZİYARETİ

17/01/2003; Saat:16:00, Vali Dr. Cengiz Akın, Jandarma Albay Ömer Atalay, Emniyet Müdürü ve üç vali yardımcısı ile;

Vali özetle şunları söyledi: "Asıl olan kamu yönetiminin düzgün işlemesidir. Eğer ihtiyaç içindeki yerlere yol, su, elektrik, okul, sağlık hizmeti vs götürülürse gerçek anlamda insan haklarına saygı gösterilmiş olur. Bu cümleden olarak Muş merkeze 4 saat uzakta olan ve son derece zor ulaşım şartları olan bir köye kendi imkanlarımızla yol götürdük. Oradaki çocuklar TV'yi ilk defa gördüler, parayı tanıdılar, okula kavuştular, eğitim hakkında yararlandılar. Asıl insan hakkı

budur. Özürlü çocuklarla ilgili çok önemli projeler yürütmekteyiz. Özürlü envanterini çıkarıyoruz, 3500'ün üzerinde özürlü tespit ettik, bu sayı gün geçtikçe artmaktadır. Özürlülerin ihtiyaç duydukları ameliyatları yaptırmaktayız, protezleri temin etmekteyiz. Yürüyen ve gözlerine kavuşan özürlüler oldu. Sosyal yardımlaşma fonundan bu işleri karşılıyoruz. Sokak çocuklarına da yardım ediyoruz. 30-40 civarında jiletçi, tinerci, hırsız çocuk var, emniyet müdürlüğü bunları spora yöneltti, gıda yardımı da yapıyoruz. 15-20'sine iş bulduk."

Komisyon özetle şunları söyledi: "Kamu yönetiminin düzgün işleme tabii ki çok önemlidir. Bayındırlık, eğitim ve sağlık gibi faaliyetlerinin yürütülmesinden bağımsız olarak sorumlu olan devletin bakanlık düzeyindeki örgütleri vardır. Bu konularda görülecek eksiklikler ilgili bakanlıklar nezdinde takip edilirler. İnsan haklarından söz ettiğimizde daha çok soyut bir kavramdan konuşuyoruzdur. Yaşam hakkı, ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, hukuk devleti vs. aslında insanların birbirleriyle daha çok da devletin vatandaşlarıyla ilişkilerinde esas olan soyut kavramlardır. İnsan hakları nosyonu, kamu yönetimine esas olacak bir temel bakışı sağlaması dolayısıyla, bağımsız olarak bakanlık şeklinde örgütlenmiş olan devletin faaliyetleri tarafından içerilmiş olmalıdır. Çağdaş kamu yönetiminin ve çoğulcu demokrasinin temeli sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmaktır. Nasıl ki özgür basın demokrasinin vazgeçilmez bir ayağıdır, çünkü bilgilendirme denetleme yapar; gönüllü kuruluşlar da, ait oldukları toplumsal kesitin problemlerini, beklentilerini ve çözüm önerilerini yansıtmak ve kamu yönetimini denetlemek konusunda kamu yöneticilerine çok kıymetli bilgiler verirler üstelik bunu ücret karşılığında yapmazlar. Bu açıdan valiliğin insan hakları alanında çalışan sivil kuruluşlarla irtibatlı olması, kendi takdirleri olmakla birlikte, önemsenmelidir. Muş'ta insan hakları alanında çalışan sivil kuruluşlar valilikten randevu talep etmelerine rağmen kendilerine cevap verilmediğinden ve muhatap alınmadıklarından şikayet ediyorlar." Daha sonra komisyon üyeleri İHD yetkililerinden aldıkları bilgileri valiye aktardılar.

Vali özetle ifade etti: "Valiliğimiz hukuk devleti ilkesine uygun davranmaktadır. İnsan haklarına saygıyı esas kabul eder. İnsan hakları derneğinin devlete bakışlarını doğru bulmadığım için görüşme isteklerini kabul etmiyorum. Biz valilik olarak sadece Sınır filmini yasakladık. Filmde askeri, korucuyu, milletvekillerini küçük düşüren, hayvanlarla cinsel ilişki kurulduğunu gösteren/ifade eden sahneler vardı. Eğer Şivan Perver'in veya Civan Haco'nun kasetleri yasaklanmış ise bu mahkemeler yoluyla olmuştur valilik olarak böyle bir uygulamamız olmadı. (Vali, burada insan hakları komisyon üyelerinin, yasak kararlarını daha iyi duyurmak için belediye hopperlörünün kullanılması ve/veya çarşı, pazar yerlerinde sesli anonsların yapılması önerisini uygulayabileceğini belirtti.)

Korucuların karıştıkları olaylar münferit olaylar olup bu işlere karışanları sistem içinde barındırmayıp adalete sevk etmektedir. Malazgirt ilçesinde de 5-6 dükkanın korucular tarafından işgal edildiği iddiası vardı. Bu olayla ilgili vatandaşın daha önce bir şikayeti yoktu. Daha sonra şikayete konu olması bir başka ihtilaf olasılığını akla getiriyor.

Varto'daki kayıp olayıyla adı bir şekilde ilişkilendirilen astsubayın ifadesi savcılık tarafından alındı ve olayla ilişkisi bulunamadı. En azından olay mahkemeye intikal ettirilmiştir. Bu durumda, jandarma komutanı ile ben; astsubay ile görüşülmesinin kamuoyu nezdinde bu arkadaşın suçlu imiş gibi algılanmasına sebep olacağı ve meclis komisyonu önünde sorguya çekiliyormuş gibi hissedecek olmasından dolayı kendisinin psikolojik olarak olumsuz etkileneceğini düşünüyoruz. Böylece olayla ilişkisi olmayan birinin sadece basında adı çıktı diye yıpratılması ve insan haklarını ihlal edilmesi söz konusu olacaktır. Zaten çok başarılı bir askerdir ve herkes tarafından örnek gösterilen bir şahsiyettir. Bundan dolayı, onunla görüşülmesi yerine ona sorulacak bütün soruların jandarma komutanına sorulmasını istiyoruz."

Komisyon özetle şunları söyledi: "Komisyon meclisten almış olduğu yetki ile buraya gelmiştir dolayısı ile yaptığı bütün faaliyetleri milletin en yüce karar merciinin bilgisi ve yetkilendirmesi dahilindedir. Komisyon adından da anlaşılacağı gibi yargılama komisyonu değil inceleme komisyonudur. Burada yapılan faaliyet milletin bazı konulara ilişkin hassasiyetinin en üst düzeyde ifadesi anlamını taşır. Komisyon ne mahkemeler ne de yüksek mahkemedir. Bu itibarla inceleme alanına giren konuda yapılan görüşmeler bir sorgulama anlamı taşımaz, doğası gereği de taşımamalıdır. Nasıl ki yasadan aldığı yetki ile bir savcı bir konuda olayla

ilişkisi var veya yok zannı ile bir kimsenin ifadesini aldığı zaman onu kamuoyu önünde zanlı konumuna getiriyor olmaz ise ve o kişi kendini kötü hissediyor diye onun insan haklarını ihlal etmiş olmaz ise komisyonun yaptığı görüşmeler de bu sadette değerlendirilmelidir. Ayrıca kamuoyuna açıklanan programda astsubay ile görüşüleceği bildirilmişti. Şimdi bu görüşme yapılmadığı takdirde, basına gezi değerlendirmesi sırasında görüşmenin sağlanmadığı söylenir ise, bu durumda astsubayın düşeceği durum çok daha vahim olacaktır. Denilecektir ki astsubay inceleme komisyonu önünden adeta kaçırılmıştır. Bu onun hakkında olmadığını iddia ettiğiniz şüphelerin doğmasına sebep olacaktır. Böyle olunca mı o arkadaşın insan hakkı ihlal edilmiş olacaktır yoksa meclisten aldığımız yetkiye dayalı olarak onunla görüştüğümüzde düşeceğini söylediğiniz olumsuz psikolojik durumdan dolayı mı insan hakkı ihlal edilmiş olacaktır, takdir sizlere aittir."

Görüşme sonunda astsubay ile görüşmenin sağlanacağı mutabakatına varıldı. Valilikten çıkışta, vilayet binasının alt katında vali tarafından oluşturulan Özürlüler Koordinasyon Merkezi ziyaret edildi. Burada yapılan çalışmalar hakkında bilgi alındı. Ameliyat ettirilen ve proteze kavuşan özürlülerle görüşüldü.

KESK'e BAĞLI SENDİKA TEMSİLCİLERİNİ ZİYARET
17/01/2003; Saat:18:30;

Çeşitli sendika temsilcilerinin özetle vurguladıkları konular aşağıda sıralanmıştır:

- Kürtçe TV yayınları için yassanın öngördüğü süre yetersizdir,
- Muş'tan ilçelere gidilirken yollarda çok fazla kimlik kontrolleri yapılıyor,
- KESK mensupları seçim döneminde bütün partilerin mitinglerine katılarak kendi problemlerini ifade eden pankartlar taşımalarına rağmen sadece DEHAP mitingine katılanlar hakkında vali tarafından soruşturma açıldı,
- Grevli toplu sözleşmeli sendikal hak istiyoruz,
- Koruculuk müessesesi tasfiye edilmelidir,
- F tipi cezaevleri sorunu çözümlenmelidir,
- Bingöl PTT baş Md. Yd., KESK'e üye olmamaları konusunda personeline baskı yapıyor,
- 4688 sayılı yasa sendika yasası değil sanki dernek yasası gibi,
- Sendikal çalışmalarından dolayı Muş'tan sürülen bir çok memur var,
- Şu anda Doğu ve Güneydoğu bölgesinde ita amirliği görevi okul müdürlüklerinden alınıp valiliklere verildi, bu, bölge yöneticilerine güven duyulmadığının göstergesidir. (Vali ile ertesi günü yapılan konuşmada, bu uygulamanın bölge farkı gözetilmeksizin bakanlık tarafından yapıldığını öğrendik)

MUŞ EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ KAÇAKÇILIK ŞUBESİNİ ZİYARET
18/01/2003; Saat:09:30;

Nezarethaneler ve ifade alma odası temiz, bakımlı, boyalı, sıcak ve aydınlık. Standart ebatta. Ziyaret esnasında gözaltında kimse olmadığı için mülakat yapılamadı.

Hürriyet Polis Merkezi Ziyareti:
18/01/2003; Saat:10:00;

Nezarethaneler ve ifade alma odası temiz, bakımlı, boyalı, sıcak ve aydınlık. Standart ebatta. Nezarethaneler kamera ile izleniyor. Ziyaret esnasında gözaltında kimse olmadığı için mülakat yapılamadı.

BAZI AVUKATLARI ZİYARET

18/01/2003; Saat:10:30, Av. Sait Sever, Av, Vahdetin Güngör, Av. Feridun Taş ile;

Görüşmeye katılan avukatlar özetle şunlar söylediler:

"Cezaevine ziyaret için gelen mahkum yakınları resmi işlemlerinin yapılmasını dışarıda bekliyorlar, kış şartlarında çok zor anlar yaşıyorlar. Bir salonun şu anda yapılması mümkün olamıyorsa avukatların kayıt yaptırdıkları salon bu amaçla kullanılabilir. Cezaevinde kütüphaneler, havalandırma, ortak kullanım alanlarının sayısı ya az ya da standartları düşük. Avukat görüş odaları çok küçük."

MUŞ CEZAEVİ ZİYARETİ

18/01/2003; Saat:11:00; Başsavcı, cezaevi savcısı, cezaevi müdürü ve baş gardiyanlar ile:

Cezaevi müdürü ekli raporunu sunarak konuşmasında özetle şunları söyledi:

"Cezaevinde 20-30 kişilik koşullar ve 100-120 kişilik koşullar var. Oda sistemine geçiyoruz ve 6-10-16 kişilik odalar yapıyoruz. Cezaevinde 24 sağ, 244 sol ve 186 adli mahkum kalıyor. Mahkumlar için kişi başına 2 milyon TL yemek bedeli geliyor ve bu şartlar altında yapılacak en iyi hizmeti vermeye çalışıyoruz. Adalet bakanlığının genel bütçeden aldığı pay %0.7. Her bir grup mahkum için haftanın bir günü görüş yaptırılıyor. Ayın bir günü de açık görüş yaptırılıyor. 11 aydır, görüş için gelen mahkum yakınlarının bekleme salonları var, daha önce yoktu ve açık havada beklemek zorunda kalıyorlardı. Cezaevi kantininde fiyatlar yüksek değildir. Teklif usulü ile alım yapılmakta ve fiyatlar %20 eklenerek oluşturulmaktadır. (Fiyat listesi bizlere takdim edilmiştir) Cezaevinde kadrolu doktor, diş hekimi ve psikolog yoktur ama haftanın üç günü gelen doktorlar sağlık taraması ve revir hizmetleri yapmaktadır. Bunun dışında gecenin bir vakti tıbbi müdahale gerektiren durumlarda hastaneye sevk yapılmaktadır. Cezaevi araçları dizel olduğu için kışın donmaktadır. Benzinli araç ihtiyacı vardır. Mahkumlara eğitim verilmektedir. Arıcılık kursu ve elektrik kursu veriliyor. Açık öğretim kursları veriliyor. Din eğitimi için müftülükten hoca geliyor."

Cezaevi yönetiminden brifing alındıktan sonra sağlık problemi olduğu bilinen 3 mahkum ve PKK yöneticisi Ali Sapan ile cezaevi yetkililerinden kimsenin olmadığı bir odada görüşmeler yapıldı.

Ali Sapan yapılan görüşmede özetle şunları söyledi: "18 yıl 9 ay ceza aldım. Apo'nun yakalanmasının ardından 8 kişilik iyi niyet grubu olarak barışa katkıda bulunmak amacıyla teslim olduk. Devletle bir dönem çatıştık ama artık barışmak istiyoruz. Pişman değiliz. Pişmanlık yasasından yararlandırılmadık. Devlete karşı değiliz, sadece devletin değişmesini istiyoruz. Demokrasisi özürle ülke olmak istemiyoruz. Etnik ve dinsel kimlikler, yani farklılıklar Türkiye'de hep problemlidir. Üç konu, etnik, dinsel ve sol düşünceler devlette iyi karşılanmıyor. İyileştirmelerin yapılması birlik ve beraberliği sağlar. Oysa değişim gerekiyor. Silahlı çatışma önümüze konulmuş tek seçenek olduğu için bu yolu seçmiştik. (Burada, komisyon köylerde yapılan şiddet ve çocuk, kadın ve yaşlıların öldürülmesini sordu) Savaşta bizim komutanların ve savaşçıların büyük bir kısmının eğitim problemi vardı. Dağdakilere eğitimin, kültürel hazırlığın öneminden bahsediyoruz, bize diyor ki nasıl olsa yakında öleceğim ne yapayım eğitimi. Bu şartlarda kontrol edemediğimiz tatsız olaylar çok oldu.

Görece bir huzur ortamı var ama bunun devamı bazı adımların atılmasına bağlı. Öcalan 8 haftadır avukatları ile görüştürülmüyor. Biz sağlık durumundan endişe ediyoruz. Acaba iradesini zayıflatacak bir tıbbi deneye mi konudur. Apo'nun hayatına ilişkin bir tatsız durum ortaya çıkarsa bunun siyasi maliyeti AK Parti'nin üzerine kalır. Varoşlarda gençler çok kızgınlar ve bunun bir şiddete dönüşmesinden korkuyorum. Ayrıca Apo'un sağlık durumu hakkındaki spekülasyonlar örgütte değişik seçeneklerin tartışılmaya başlamasına sebep olur.

(Komisyon son seçimleri, seçim ittifaklarını sordu) Bu dönem Kürt iradesinin meclise girmesi çok yararlı olurdu. Sorunların siyasal zeminde çözülmesini istiyoruz. Devletin asıl sahiplerinin Kürt iradesinin mecliste temsil edilmesine hazır olmadıklarını gördük. HADEP yöneticileri bunu

aşmak için diğer partilerle ittifak kurmak istediler. CHP'ye özel önem verildiğini düşünüyorum. Bunun cumhuriyeti kuran irade ile el sıkışmak ve 80 yıl öncesi ile barışmak isteği gibi bir sembolik anlamı var. CHP bu işe ideolojik ve dogmatik yaklaştı. AK Parit'yi de bu işe hazır bulmadıklarını sanıyorum.

Cezaevi sorunları Türkiye'de yaşanan genel problemlerin yansımasıdır. Bunu anlayabiliyorum. Ama çok para harcamadan bazı uygulama iyileştirmeleri yapılarak ortam rahatlatılabilir. Ortak alan kullanımı artırılabilir. Spor imkanı ve kurslar yeterli değil. Adli mahkumlar kurslardan daha çok faydalandırılıyorlar. (burada Komisyon, Mayıs ayı içinde cezaevi spor salonunun ihale edileceğini bildirdi) Spor salonunun yapılması yıllar alabilir halbuki tamamen boş olarak duran çok amaçlı bir salon var, bu salon sportif amaçlı olarak kullanılabilir. Burada masa tenisi oynanabilir. Tedavi için ismini yazdıran insanların bir kısmına bakılıyor bir kısmı da ertesi güne bırakılıyor. Dış hekimi yok, teknisyen geliyor. Tedavi için Van'a, Diyarbakır'a gidenler oluyor. Bunlar bir iki hafta kalıp geri geliyorlar. Halbuki tedavi süresince orada kalmaları sağlanmalıdır. Kantinde fiyatlar çok yüksek. Bilgisayar kullanmak istiyoruz."

Seydi Fırat yapılan görüşmede özetle şunları söyledi: "Barış girişimi grubu olarak Türkiye'ye gelen 8 kişilik gruptan biriyim. Ayağımda yara var. Muş ortopedi kliniğine gittim. Van'a sevk edildim, ameliyat yapmadılar. Diyarbakır'a sevk edildim, burada kemik iltihabı olduğum bildirildi. Tedavilerden hiçbir fayda bulmadım. Ayağımı kaybetmek üzereyim. Antibiyotiklerin yan etkileri başladı. Gebze'ye nakledilmek istiyorum .Tedavimin İstanbul'da daha iyi yapılabileceğine inanıyorum."

Kadri Gökdere yapılan görüşmede özetle şunları söyledi: "Hepatit-B hastasıyım. İki yıl teşhis bile yapılamadı. Şu anda siroza çevirdi. Diyet yemekleri yetersiz. Hastalık bulaşıcı, arkadaşlarıma bulaşmış olabilir. Son bir buçuk yıldır ayda bir kontrol olmam gerekirken kontrollerim yapılmıyor. Ameliyatım Diyarbakır'da yapıldığı için sevkimin Van'a değil Diyarbakır'a yapılması gerek. Van'da tetkikler iki üç gün sürebiliyor. Van cezaevinde kalamadığımız için akşam olunca Muş'a geri getiriliyoruz. Dolayısıyla tam olarak kontrol yapılamıyor. Van cezaevi siyasi mahkumların bir iki gecelik kalmaları konusunda sorun çıkarıyor. Naklimin Mardin veya Diyarbakır'a yapılması durumunda tedavimin daha iyi yapılacağına inanıyorum."

Selim Yıldırım yapılan görüşmede özetle şunları söyledi: "Kalp ameliyatı oldum. Koşullarda sigara içildiği için hayati tehlike içindeyim. Af talebim cumhurbaşkanı onayında. Affedilmemi istiyorum"

Mahkumlarla yapılan görüşmelerden sonra cezaevinin birimleri ve koşullar gezildi. Koşullarda genel olarak cezaevi yönetimine ilişkin herhangi bir problemden bahsedilmedi. Koşulların temizliği dikkat çekti. Genel olarak kantin fiyatlarında şikayet, ortak yaşam alanlarının artırılması, eğitim ve spor imkanlarının artırılması talebi var. Hücre cezası sadece mahkeme kararı ile uygulanıyor. Sadece bir kişi için bu uygulama vardı, Abdullah Karadeniz. Kendisi ile görüşüldü. Hücreler tamamen aydınlık, içinde tuvalet ve banyo olan, rahatlıkla yatılabilen ve hareket edilebilen tek kişilik odalar. Isınma problemi yok. Cezaevi yönetiminin herhangi bir olumsuz davranışından bahsetmedi. Murat Sütşuru ve Servet Kırca Batman ve Diyarbakır'lı olduklarını, ziyaretçilerinin Muş'a gelemediklerini, nakillerinin Batman'a yapılması durumunda aileleriyle daha rahat görüşebileceklerini, iki yıldır bu taleplerine cevap alamadıklarını söylediler.

ASTSUBAY CELAL ŞAN İLE GÖRÜŞME

18/01/2003; Saat:14:00; Cezaevinde, Jandarma Albay Ömer Atalay ile:

Astsubay Celal Şan konuşmasında özetle şunları söyledi:

"Varto araştırma kısım amiri olarak görev yapıyorum. Meleğim gereği halkla çok sıkı temaslarım oluyor. Halkla kurduğum iyi ilişkiler nedeniyle köyden ilçeye gelen herkes jandarmaya işi düşsün düşmesin ziyaretime gelir. Kayıp olayından dolayı ilçede kurmuş olduğum iyi ilişkilerimden hiç biri olumsuz etkilenmedi. Sıddık Kaya, "yeşil kart" almak amacıyla bana uğradı. Sigaraya bağlı bir rahatsızlığı vardı. Tedavisi için Erzurum'a gidecekti. Yarım kalan tedavisi Erzurum'da devam edecekti."Yeşil kart" almak için karakol araştırması gerekiyor. Asayiş açısından "yeşil kart" almasında herhangi bir sakınca görülmedi. Herhangi bir sabıka kaydı olmadığı için evrakın jandarmayı ilgilendiren bölümüne sakınca yoktur şerhi düştük. İş acele olduğu için, ertesi gün "yeşil kart" kuruluna yetiştirmek amacıyla evrakı asker zimmete verdim. Ertesi gün kaymakamın düzenlediği 150 kişilik bir iftar davetine katıldım. İftar sırasında Sıddık Kaya bir iki sefer beni aradı, kalabalık olduğu için cevap vermedim. Daha sonra kendisini arayarak "yeşil kart" alabilmesi için işleri hızlandırdığımı, evrakı elden gönderdiğimi söyledim. Daha sonra beni üç beş sefer daha aradı. Bende cevap vererek beni rahatsız etmemesi gerektiğini söyledim. Bunun üzerine özür dileyerek yanlışlıkla aradığını söyledi. Yemekten ayrıldıktan sonra kimlerle olduğumu savcılıkta verdiğim ifade de anlattım. Ertesi gün mesaiye başladım, saat 9-10 gibi yurt dışından Mehmet Kaya dalı biri aradı. Kendisini Varto, Karapınar köyünden tanıyordum. Bir ifade dolayısıyla teşekkür etmek için aradığını söyledi. Bu görüşmede Sıddık Kaya'nın yeşil kart işini hallettiğimi ama kendisini herhalde buna ikna edemedim ki beni üç beş sefer aradığını söyledim. Daha sonra Mehmet Kaya beni bir kez daha aradı ve Sıddık Kaya'nın gece eve gelmediğini acaba bir gözaltı var mı yoku mu diye ağız yoklamak için aradığını söyledi. Ben de ailesinin vakit geçirmeden resmi makamlara başvuru yapması gerektiğini söyledim. Daha sonra aile geldi ve ilçe jandarma komutanı yüzbaşı ile görüştü. Bundan sonra aile savcılığa dilekçe verdi. Kız kardeşinden öğrendiğime göre Sıddık Kaya evden çıkarken telefonundan bazı numaraları silmiş. Evden çıkarken kız kardeşine sabaha karşı gelebileceğini söylemiş. Kız kardeşi bunun üzerine arkasından bahçeye kadar çıkarak nereye gittiğini sormuş, o da benimle görüşmeye gittiğini söylemiş. Babası benim yanımda kız kardeşine kızdı ve madem şüphelendin neden bize haber vermedin diye azarladı. Aile benim hakkımda araştırma yapmış ve benden şüphelenmediklerini ifade ettiler. (Komisyon burada, Sıddık Kaya'nın politik yaklaşımları konusunda bilgi sahibi olup olmadığını sordu) Sıddık Kaya'nın politik görüşlerini bilmiyorum. (Komisyon, ailenin kayıp başvurusu için geldiğinde tedirginlik veya panik içinde olup olmadığını sordu.) Şu anda hatırlamıyorum. Ailenin bu olayı benimle ilişkilendirdiğini düşünmüyorum. Aile ilk görüşmeden bir iki gün sonra, olay basında çıktıktan sonra benimle görüştü. Baba bu olayın benimle ilişkilendirilmesine üzülüğünü söyledi."

SİDDİK KAYA'NIN AİLESİ İLE VARTO'DA GÖRÜŞME

18/01/2003; Saat:17:00; Baba Tekdemir Kaya ve kız kardeş ile:

Görüşmeler, M. Şerif Ertuğrul tercümesi ile Kürtçe olarak yapıldı.

Kız kardeşi yapılan görüşmede özetle şunları söyledi:

"Akşam saat 5 gibi telefon geldi ve Sıddık telefonda tamam diyerek dışarı çıktı. Telefon gelmeden önce, bir yere gideceğim, bunlar evde kalsın diyerek yanındaki 400-500 EUR parayı ve paranın içinde astsubayın iş, ev ve cep telefonları yazılı bir kağıdı eve bıraktı. Telefon kimden geldi diye sordum, Celal astsubaydan geldi dedi. Köprüye kadar gidip geleceğim, astsubay ile görüşmeye gidiyorum, kimseye bahsetme dedi. (Komisyon burada Sıddık Kaya'nın evden çıkmadan önce cep telefonu kayıtlarından bazı numaraları silip silmediğini sordu) Hayır silmedi. Sabah Sıddık eve gelmeyince meraklandım. Almanya'daki amcamın oğlu Mehmet

Kaya'yı arayarak Sıddık'ın eve gelmediğini, ne yapmam gerektiğini sordum. (Komisyon burada, neden Varto'daki akrabaları dururken Almanya'daki akrabayı haberdar ettiğini sordu.) Biz Mehmet Kaya ile sık sık görüştüğümüz için onu aramak aklıma geldi."

Babası yapılan görüşmede özetle şunları söyledi:

"Evden ayrıldıktan sonra Sıddık'ın cep telefonu ile konuşarak yürüdüğünü görenler olmuş. Sıddık, Celal astsubay ile görüşmeye giderken Almanya'da yaşayan amcasının oğlu Mehmet Kaya'yı telefonla arıyor. Mehmet telefonda Sıddık'a, şu anda işteyim beni sonra ara diyor. Mehmet işten eve gelince Sıddık'tan beklediği telefon gelmeyince Sıddık'ı arıyor ama ulaşamıyor. Sıddık'ın son telefonu bu konuşma oluyor. (Komisyon burada Tekdemir Kaya'ya; Mehmet Kaya, Sıddık Kaya ve Celal astsubay arasındaki ilişkinin ne olduğunu, neden birbirlerini arayıp sorduklarını bilip bilmediğini sordu) Bilmiyorum, ama Sıddık Kaya köyden Varto'ya inerken minibüs şoförüne diyor ki ben Celal astsubayı çok seviyorum, çok iyi bir adam. Şoför diyor ki, sana ne iyiliği var ki bu adamı bu kadar seviyorsun. Sıddık ta diyor ki astsubay bana dedi ki ben olmasaydım seni yaşatmazlardı. Aralarında ne tür bir ilişki var bilmiyorum.

Hamdi yüzbaşı bana dedi ki; Sıddık ile PKK arasında bir ilişki var. Öldürülen PKK'lıların üzerindeki paraları Sıddık'a ulaştırmışlar, Sıddık ta bunları sahiplerine vermeyip yediği için PKK intikam almak amacıyla Sıddık'ı kaçırıp öldürmüş olabilir. Bizim kanaatimize göre, Sıddık, astsubaydan gelen telefon üzerine evden çıktığı için, bu işin içinde Celal astsubay mutlaka var."

Komisyon'un kanaatine göre, Almanya'daki Mehmet Kaya'nın tanıklığı bu olayı çözmek için anahtar role sahiptir.

TERÖRLE MÜCADELE ŞUBESİ ZİYARETİ

18/01/2003; Saat:19:30;

Nezarethaneler ve ifade alma odası temiz, bakımlı, boyalı, sıcak ve aydınlık. Standart ebatta. Nezarethaneler kamera ile izleniyor. İfade alma odası kamera ile izleniyor. Emniyet müdürünün bildirdiğine göre, ifade alma esnasındaki işkence iddialarına karşı kamera kayıtları delil olarak sunulabiliyor. Ziyaret esnasında gözaltında kimse olmadığı için mülakat yapılamadı.